

UNIVERSITATEA BUCUREȘTI
FACULTATEA DE DREPT

TEZĂ DE DOCTORAT
-REZUMAT-

Instituția judecătorului de drepturi și libertăți

Conducător Științific:

Prof. Nicoale VOLONCIU

Doctorand:

ONCESCU I. Cătălin Ionuț

REZUMAT

În lucrarea de față, am realizat o analiză aprofundată a competenței judecătorului de drepturi și libertăți, care să depășească limitele tipurilor cunoscute ale competenței (materială, teritorială, personală etc.). Analiza competenței speciale a judecătorului de drepturi și libertăți a fost rezultatul încercărilor de a răspunde la următoarea întrebare: *„De ce, în anumite situații procesuale¹, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau anumite sesizări ale participanților la proces trebuie îndreptate numai către judecătorul de drepturi și libertăți spre competență soluționare?”*

Dată fiind natura juridică a măsurilor enumerate de art. 53 C.pr.pen., dar și a celorlalte cazuri în care este investit judecătorul de drepturi și libertăți pentru a soluționa anumite cereri, contestații etc., consider că această competență specială a judecătorului de drepturi și libertăți, pentru a fi înțeleasă, trebuie privită – în primul rând – din perspectivă istorică. Bineînțeles, și celelalte modalități ale interpretării vor fi folosite, plecând de la cea gramaticală, continuând cu cea sistematică și, de foarte multe ori, apelând la cea logică și teleologică.

În aflarea răspunsului la întrebarea formulată mai sus, apreciez că un prim indiciu este oferit chiar de numele acestei instituții (judecătorul de „drepturi și libertăți”), cu toate că o titulatură mult mai potrivită ar fi fost aceea de „judecător **pentru** drepturi și libertăți”, dat fiind că această instituție (implicit, acest judecător) reprezintă garantul procesual penal al respectării drepturilor și libertăților individuale în fața intervențiilor autoritățile statale.

În mod evident, măsurile enumerate la art. 53 C.pr.pen., dar și celelalte situații expres prevăzute de lege în care este investit judecătorul de drepturi și libertăți, atunci când sunt dispuse, aduc atingere (direct sau indirect) ori îngrădesc drepturile și libertățile fundamentale ale omului. Din aceste considerente, după prezentarea aspectelor istorice sau de drept comparat, teza a fost structurată în raport de aceste drepturi și libertăți fundamentale ale omului, și nu în raport de instituțiile procesual penale.

¹ Enumerate generic de art. 53 C.proc.pen.

Primul Titlu al tezei este dedicat **aspectelor istorice internaționale privind ocrotirea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului**, fiind împărțit în trei capitole. Mai întâi, sunt prezentate mai multe definiții ale noțiunii de „drepturi fundamentale ale omului”, fiind indicat ca punct de reper **Colocviului de la Aix-en-Provence** (Franța) din 1981: **ansamblul drepturilor și libertăților** recunoscute atât persoanelor fizice cât și persoanelor juridice în virtutea Constituției și a textelor internaționale, **protejate** atât contra **puterii executive**, cât și contra **puterii legislative** de către judecătorul constituțional (sau de către judecătorul internațional).

Apoi sunt prezentate aspectele istorice și filozofice privind drepturile omului, fiind identificate primele idei filozofice încă din antichitate (Grecia Antică și Roma): „drepturi naturale” sau „drepturi înnăscute”.

Teoria drepturilor fundamentale își are sursa doctrinară în „**teoria dreptului natural**”, conform căreia drepturile omului sunt plasate în centrul fenomenului juridic. Drepturile omului vizează drepturi inerente ființei umane, în afara și deasupra dreptului pozitiv. Aristotel afirma: „*Numai prin lege devine cineva sclav ori liber, prin natură oamenii nu se deosebesc cu nimic*”. Dreptul natural (care precede „dreptul pozitiv”) este un drept ideal, universal și suprastatal (considerat chiar rațional), având la bază ideea că omul, prin natura sa, are o serie de drepturi care sunt anterioare celor acordate de către stat. Charles-Louis de Secondat (cunoscut întregii lumi ca „**Montesquieu**”) a fost cel care a separat dreptul natural de dreptul divin, dar și cele trei puteri în stat: legislativă, executivă și judecătorească.

Ideea de „drepturi fundamentale ale omului” a cunoscut, de-a lungul timpului, o evoluție interesantă plecând din filosofie, și trecând prin științele politice, teologie, știința dreptului natural, care a culminat în secolele XVII – XVIII cu recunoașterea lor în dreptul pozitiv.

În secolele XVII – XVIII raționaliștii (**Descartes, Spinoza, G.W. Leibniz**) au pus bazele științifice doctrinei drepturilor individuale ale omului, fundamentând astfel „teoria dreptului natural”, definit și ca un drept etern . Apoi, în concepția lui **Hugo Grotius**, „*dreptul natural este într-o asemenea măsură imuabil, încât nici Dumnezeu nu-l poate schimba*” .

La rândul său, **Voltaire** (pe numele său adevărat François-Marie Arouet) a fost primul filozof care a folosit noțiunea de „drepturile omului”. El a susținut că a fi liber înseamnă a cunoaște drepturile omului și a le cunoaște înseamnă a le apăra.

Thomas Hobbes a fost adeptul ieșirii omului din starea sa naturală (deoarece această stare se caracterizează prin **anarhie, violență, individualism, război**) și, în același timp, intrarea omului în comunitatea socială și politică, dar numai prin încheierea unui „**contract social**” între indivizii comunității, iar prin acest contract să fie numită o „putere comună” (suveran, monarh, Leviathan) care să garanteze respectarea contractului de către toți membri comunității și astfel să asigure pacea comunității.

John Locke continuă oarecum ideile lui Thomas Hobbes, însă – spre deosebire de acesta – chiar dacă acceptul formarea unui stat bazată pe un „contract social”, nu este de acord cu ideea de putere absolută a formei de guvernământ, fiind propus **principiul majorității**.

Jean-Jacques Rousseau, prin soluția „**Contractului social**”, a încercat să redea omului modern cele două drepturi naturale pierdute: *libertatea* și *egalitatea*. Jean-Jacques Rousseau subliniază rolul societății în viața individului, promovând ideea de stare naturală. Aceasta era starea în care se afla individul înainte de apariția societății și se ghida doar după inegalitatea naturală (cel puternic învinge), ceea ce reprezenta un pericol pentru viață, proprietate și libertatea individuală. În aceste condiții, oamenii au ales să își îngrădească libertatea, desemnând o persoană care să îi conducă. Această înțelegere unanimă a fost denumită „contract social”.

Immanuel Kant a dezvoltat o nouă teorie a „statului” bazată însă pe concepțiile sale despre morală. Filosoful german a considerat că **omul are datoria să acționeze moral**, pentru a-i determina prin acțiunea sa și pe ceilalți oameni să dorească a acționa în același mod. Însă, ceilalți nu pot fi forțați să acționeze într-un anumit mod, deoarece – prin forțare – în mod evident s-ar limita libertatea omului. Kant a considerat că „libertatea” este singurul drept înnăscut al omului, iar statul trebuie să fie organizat în funcție de acest drept, expresie a rațiunii pure. Kant a fost cel care a introdus în filosofie conceptul de „demnitate umană”, pentru a explica valoarea omului („ființă dotată cu rațiune și morală”).

De asemenea, sunt prezentate și o serie de **documente istorice cu însemnătate deosebită pe linia evoluției recunoașterii drepturilor omului**, dintre care aducem aminte:

- **Magna Carta**, cunoscută și sub denumirile de “Magna Charta Libertatum” sau „The Great Charter”) este un document emis în Anglia anul 1215, în timpul domniei Regelui Ioan (“Ioan Fără de Țară”). Acesta reprezintă primul text scris cunoscut în istorie, ca expresie a luptelor diverselor categorii sociale împotriva absolutismului.);
- Petiția drepturilor (“**Petition of Rights**”), promulgată la 7 iunie 1628 de către Regele Charles I al Angliei; Această “petiție” este considerată a fi unul dintre cele mai faimoase documente constituționale, cu o valoare egală precum Magna Carta 1215 și Declarația drepturilor 1689 (“The Bill of rights”), fiind în continuare în vigoare în Regatul Unit al Marii Britanii, dar și în Australia sau Noua Zeelandă (Commonwealth). Totodată, este considerată predecesoarea Constituției Statelor Unite ale Americii.
- Declarația drepturilor (“**The Bill of rights**”), proclamată de Parlamentul Englez la 16 decembrie 1689; Aceasta stabilește limitele puterilor monarhiei și stabilește noi drepturi pentru parlament, inclusiv dreptul la alegeri libere și libertate de

exprimare în Parlament ("freedom of speech"). Totodată, stabilește o serie de drepturi ale individului, printre acestea numărându-se și interzicerea pedepselor prin cruzimi sau a pedepselor care provoacă durere.

- "**Habeas Corpus Act**" 1679, document al Parlamentului Englez promulgat în perioada Regelui Charles al II-lea; astfel a fost stabilit un instrument procedural prin care instanța era obligată să examineze și să se pronunțe asupra legalității detenției unui individ arestat. Prin aceasta, erau garantate libertățile individului și, implicit, erau prevenite detenții nelegale sau arbitrare

În epoca modernă, **respectarea drepturilor fundamentale al omului** a început abia după cel de-al **Doilea Război Mondial**, această repunere în drepturi fiind posibilă prin reiterarea importanței cruciale a respectului demnității ființei umane, ca atribut inerent al acesteia, din această valoare supremă decurgând toate drepturile și libertățile omului.

Ca urmare a atrocităților comise în timpul celor două războaie mondiale, prin **Carta Organizației Națiunilor Unite (O.N.U.)**, adoptată la încheierea Conferinței Națiunilor Unite pentru Organizația Internațională din 26 iunie 1945, San Francisco, s-a hotărât reafirmarea credinței în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și a femeilor, precum și a națiunilor mari și mici.

Declarația Universală a Drepturilor Omului (O.N.U. 1948) a fost primul și singurul instrument internațional coerent și unitar din seria tratatelor internaționale consacrate protecției drepturilor omului. În materia drepturilor fundamentale ale omului, Declarația Universală a reprezentat punctul de plecare pentru numeroase tratate și declarații internaționale redactate ulterior. De asemenea, textele sale au fost preluate și adaptate de către constituțiile a numeroase state, având în vedere că acestea recunosc și protejează în mod egal drepturilor economice, sociale și culturale ale omului, precum și drepturile naturale și civile, sau drepturile și libertăților colective. **Articolul 20 din Constituția României** face trimitere expressis verbis la Declarația Universală a Drepturilor Omului, precizând cu titlu obligatoriu că dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu acest tratat.

În ceea ce privește documentele recente și organismele internaționale actuale ce au ca obiect protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, pe lângă Declarația universală a drepturilor omului, teza continuă cu o analiză a principalelor documente internaționale referitoare la drepturile omului: Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (adoptat la 16 decembrie 1966 de Adunarea generală a O.N.U.), Pactul internațional privind Drepturile sociale, economice și culturale (adoptat la 19 decembrie 1966) și Convenția pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților fundamentale (intrată în vigoare la 3 septembrie 1953).

Cu referire la organismele internaționale, sunt prezentate în cuprinsul tezei sistemele internaționale de protecție a drepturilor omului (**Liga Națiunilor**, creată în urma Conferinței de Pace de la Paris care a pus capăt Primului Război Mondial; **Pactul Ligii Națiunilor**, adoptat de Conferința de pace de la Versailles, la 28 iunie 1919; **Organizația Națiunilor Unite**, fondată după Al Doilea Război Mondial; **Convenția împotriva torturii și altor tratamente ori pedepse crude, inumane ori degradante**, adoptată la 10 decembrie 1984; **Curtea Internațională de Justiție**, singurul organul juridic al Națiunilor Unite; **Curtea Penală Internațională**), precum și sistemul american de protecție a drepturilor omului sau sistemul african de protecție a drepturilor omului.

Cel dintâi titlu se încheie cu analiza detaliată a sistemului european de protecție a drepturilor omului și a Convenției europene a drepturilor omului (în special), dat fiind că – la momentul redactării Codului de procedură penală - sistemul european, respectiv Convenția europeană și jurisprudența Curții europene sau a fostei Comisii europene au avut cel mai mare impact asupra normelor procesuale.

TITLUL II cuprinde o **analiză a legislațiilor procesuale ale altor state**, cu privire la instituția Judecătorului de drepturi și libertăți, precum și a Judecătorului de instrucție, în contextul instituțiilor procesuale care au o anumită implicare în domeniul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Mai întâi, regăsim analiza legislației **franceze**, având în vedere că actualul Cod de procedură penală a preluat elemente din sistemul de drept penal francez pe care le-a adaptat la specificul sistemului judiciar românesc. Se poate vorbi așadar chiar despre o **influența a legislației procesuale penale franceze** asupra legislației procesuale românești. Sunt prezentate autoritățile însărcinate cu acțiunea penală și instrucția specifică modelului francez actual, precum și organizarea acestora.

Termenul „*inculpat*” acoperă mai mulți termeni din limba franceză regăsiți în cuprinsul codului francez de procedură: „*mis en examen*” pentru inculpat în timpul urmăririi penale/instrucției, „*prévenu*” pentru inculpat în fața instanței și „*accusé*” pentru inculpat în fața curții cu juri. În legislația penală franceză, infracțiunile se împart în următoarele 3 categorii, în funcție de gravitatea lor: *crime* (de competența Curții cu juri), *delicte* (de competența Tribunalului corecțional) și *contravenții* (de competența Tribunalului de poliție).

Organizarea urmăririi penale este stabilită astfel încât, în fiecare circumscripție a unei curții de apel, poliția judiciară se află sub supravegherea procurorului general și sub controlul camerei de instrucție (Art. 13 C.pr.pen.fr.). Ofițerii de poliție judiciară și, sub controlul acestora, agenții de poliție judiciară, efectuează anchetele

preliminare, fie în urma instrucțiunilor procurorului Republicii, fie din oficiu. Aceste operațiuni sunt supravegheate de procurorul general (conform Art. 75 C.pr.pen.fr.).

Instituția **Judecătorului de drepturi și libertăți** a fost reglementată, pentru prima dată, în Franța, la data de **15 Iunie 2000**, prin Legea nr. 2000-516/15 iunie 2000 privind consolidarea protecției prezumției de nevinovăție și a drepturilor victimelor. Această lege a introdus în procesul penal francez un nou judecător, **diferit așadar față de Judecătorul de instrucție**, pentru a atenua dificultățile legate de dispunerea arestării preventive și respectarea drepturilor fundamentale ale acuzaților.

După intrarea în vigoare a Legii din 15 iunie 2000, o parte a funcțiilor judiciare încredințate **Judecătorului de instrucție** au fost transferate **Judecătorului de libertăți și detenție**. Acest nou magistrat a fost împuternicit să dispună **arestarea preventivă** sau să respingă cererile de luare ori de prelungire a detenției provizorii, precum și să dispună cu privire la orice cereri privind **liberarea provizorie** (condiționată). Alte domenii de competență au fost atribuite **ulterior** acestui magistrat, toate aceste domenii având legătură cu protejarea drepturilor fundamentale ale persoanelor.

Apoi, sunt analizate în mod succint cele mai importante instituții procesuale în cadrul cărora Judecătorului pentru libertăți și detenție este chemat să pronunțe o soluție: **perchezițiile** la domiciliul unei persoane și ridicarea de material probatoriu; **obținerea de către poliția judiciară a datelor și informațiilor** consultate de anumite persoane care utilizează serviciile furnizate de operatorii de telecomunicații; **interceptarea, înregistrarea și transcrierea corespondenței** emise pe calea telecomunicațiilor; **instalarea/dezinstalarea de către ofițerii de poliție a unui dispozitiv tehnic** pentru captarea, fixarea, transmiterea și înregistrarea cuvintelor, fără consimțământul celor vizați etc. De asemenea, sunt prezentate și instanțele de instrucție, compunerea și organizarea acestora, dar și rolul și competențele Judecătorului de instrucție de la nivelul instanței de instrucție, pornindu-se de la instrucția pregătitoare.

Capitolul II este dedicat analizei **Codului de procedură penală sârb**, fiind punctate instituțiile procesuale în cadrul cărora respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului poate cunoaște anumite îngrădiri.

Secțiunea 1 este dedicată analizei rolului și competenței **Judecătorului de instrucție** în cadrul actelor probatorii, fiind descrise mai multe instituții procesuale, dintre care amintim: **măsura de detenție; percheziția; confiscarea temporară a scrisorilor, telegramelor și a altei corespondențe; confiscarea temporară a obiectelor și bunurilor** care sunt suspectate a proveni din activități ilicite; **supravegherimea audio și video** a suspectului în secret, respectiv **punerea în aplicare a tehnicilor speciale de cercetare; angajarea unui agent secret; căutarea computerizată automată a datelor personale și a altor date** etc.

Apoi, în Secțiunea 2 este descrisă cercetarea preliminară (etapă procesuală anterioară cercetării penale a unui suspect, reglementată de art. 255 și urm.) și cercetarea propriu-zisă (art. 270 și urm.), având în vedere competența **Judecătorului de instrucție în cadrul acestei cercetări**: permisiunea culegerii unor informații de la persoanele aflate în detenție; aprobarea privării de libertate a suspectului de către organul de poliție; dispunerea măsurii de detenție în cadrul cercetării preliminare; emiterea unui mandat de percheziție a unei clădiri, a altui loc sau a unei persoane sau a unui ordin de confiscare temporară a unor obiecte etc.

Art. 255 C.pr.pen. sârb arată activitățile organelor ministerului de interne pe parcursul **cercetării preliminare**: în cazul în care există temeieri pentru a suspecta faptul că a fost săvârșită o infracțiune urmărită în justiție din oficiu, **organele de poliție** sunt obligate să ia măsurile necesare în scopul **identificării, localizării și prinderii făptașului**, pentru a împiedica fuga sau ascunderea făptașului sau a complicelui după faptă, **descoperirea și obținerea de urme ale faptei penale și a obiectelor care pot servi drept probe** precum și în **culegerii tuturor informațiilor** care s-ar putea dovedi utile pentru desfășurarea cu succes a procedurii penale.

La rândul său, Art. 270 C.pr.pen. sârb stabilește că **cercetarea** este impusă împotriva unei anumite persoane atunci **când există o bănuială rezonabilă cu privire la faptul că a săvârșit o infracțiune, pentru strângerea de probe și culegerea de informații** care sunt necesare pentru ca procurorul autorizat să emită o hotărâre cu privire la înaintarea unui rechizitoriu sau întreruperea procedurii. Cercetarea este condusă de către Procurorul Public competent și, la cererea sa sau la cererea altor procurori autorizați, precum și a inculpatului sau a avocatului apărării, anumite acțiuni probatorii în cadru cercetării pot fi întreprinse de către **Judecătorul de instrucție**.

Ultimul capitol este dedicat **Codului de procedură penală ITALIAN**, fiind prezentate organele judiciare în funcție de competența după materie.

Întâlnim Judecătorul de pace, Judecătorul de plasă, procurorul, poliția judiciară și instanțele. Infracțiunile pentru care **Judecătorul de pace** este competent sunt prevăzute de art. 4 din Decretul legislativ nr. 274 din 28 august 2000, acestea fiind – în general – **fapte mai puțin grave** sau pentru care procesul a fost pornit în urma plângerilor formulate de persoanele vătămate. **Judecătorul de plasă** este competent pentru infracțiunile pentru care legea stabilește o pedeapsă cu închisoarea nu mai mare ca maxim **de patru ani** sau o pedeapsă pecuniară singură sau adăugată la respectiva pedeapsă cu închisoarea.

Interesant este că, potrivit art. 56, funcțiile de poliție judiciară sunt desfășurate în subordinea și sub conducerea instanței: de către serviciile de poliție judiciară prevăzute de lege; de secțiile de poliție judiciară instituite pe lângă fiecare procuratură a Republicii și formate din personal al serviciilor poliției judiciare.

De asemenea, sunt prezentate acte procesuale și procedurale specifice Codului de procedură penală italian, precum și o serie de instituții din procedura administrării probelor în cadrul cărora **judcătorul** (magistrat independent și imparțial) este chemat să soluționeze cererile organelor de urmărire penală: **inspectarea persoanelor, a locurilor și a lucrurilor; perchezițiile** (corporală și locală); **sechestrul corpului delict** și al lucrurilor legate de infracțiune; **extragerea copieii actelor** și documentelor sechestrate; interceptarea conversațiilor sau comunicărilor telefonice și a altor forme de telecomunicare.

Secțiunea 4 este dedicată analizei **măsurilor preventive, măsurilor coercitive și măsurilor de interdicție**, fiind prezentate în detaliu condițiile și procedura în care aceste măsuri pot fi dispuse de către judecător. În ceea ce privește **măsurile asigurătorii și măsurile preventive reale**, se arată că acestea pot fi luate numai de către **judecător**, la cererea procurorului, fiind dispus sechestrul păstrător al bunurilor mobile sau imobile ale inculpatului sau ale sumelor sau lucrurilor datorate lui, în limitele în care legea permite gajul. Analiza se încheie cu o descriere sumară a procedurii **audierii preliminare**, fiind observată o asemănătoare cu „*Procedura camerei preliminare*” din dreptul procesual național.

Titlul III este dedicat unei analize punctuale cu privire la **reglementările anterioare** din România privind restrângerile aduse drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în cursul procesului penal.

Vechile pravile din țara noastră (cea a lui **Vasile Lupu** și cea a lui **Matei Basarab**) conțineau foarte puține dispoziții procedurale, competența și modul de aplicare a sancțiunilor penale fiind guvernate de „obiceiul pământului” (dreptul cutumiar) și de sistemul „dregătoriilor publice”.

În **secolul al XIX-lea**, înainte de unirea Principatelor românești, au fost edictate reguli de procedură penală, cum ar fi cele din „**Legiuirea Caragea**” de la 1817 în Muntenia (Partea a VI-a) sau cele din „**Condicele Criminal Sturdza**” de la 1826 în Moldova (Partea I), precum și „*Procedura condicei penale Barbu Știrbei*” din 1850 în Muntenia.

După unirea Țărilor Românești a fost adoptat **Codul de procedură penală „Alecsandru Ioan I Cuza”**. Codul de procedură penală a fost promulgat la 2 Decembrie 1864, însă a intrat în vigoare odată cu „**Codul Penal**”, la **30 Aprilie 1865**, având la bază „*Codul de instrucțiune criminală francez*” din 27 Noiembrie 1808.

Astfel, în **Capitolul I** regăsim analiza **Codului de procedură penală al Principatelor Unite Române „Alecsandru Ioan I Cuza” din 2 decembrie 1864**, fiind prezentați

participanții în proces, cât și procedura administrării probelor de către judecătorul de instrucție.

Potrivit codului, poliția judiciară era exercitată sub autoritatea Curților de apel de următoarele organe judiciare: comisarii și subcomisarii de poliție; Ministerul Public de pe lângă tribunalele corecționale sau județene; ofițerii și subofițerii de dorobanți și de jandarmi; **judecătorii de instrucție**; primarii și de ajutorii lor; subprefecții și ajutorii lor. Este însă de observat că legea preciza că „*judecătorii de instrucție vor fi supuși la privegherea procurorului general al Curții de apel, întrucât se atinge de funcțiunile lor de poliție judiciară*”.

Cu privire la „funcțiunile” Judecătorilor de instrucție, Capitolul V (intitulat „Despre judecătorii de instrucție”) prezenta două proceduri distincte și preparatorii procesului penal propriu-zis: (i) **în raport de infracțiunile flagrante** („Prima distincțiune”) și (ii) **în raport de cele care nu erau descoperite în flagrant** („A doua distincțiune”).

Așadar, în cazul infracțiunilor flagrante, Judecătorul de instrucție putea face „de-a dreptul și prin sine însuși” toate actele atribuite procurorului, conformându-se regulilor organelor de urmărire penală. În *a doua distincțiune* (când faptele nu erau descoperite în flagrant), Judecătorul instructor nu proceda la nicio instrucție sau urmărire „mai înainte de a comunica procurorului procedura ce are să urmeze”.

Instrucțiunea fiecărui proces era publică, sub pedeapsă de nulitate, *Judecătorul de instrucție* având și posibilitatea administrării unor mijloace de probă: citarea și audierea cita persoanelor indicate prin denunț sau prin plângere, percheziții și ridicarea lucrurilor destinate la comiterea crimei sau a delictului,

Analiza continuă cu descrierea măsurilor preventive reglementate de Codul de procedură penală al Principatelor Unite Române, fiind realizată o comparație între rolul Judecătorului de instrucție și rolul Judecătorului de drepturi și libertăți (din actuala reglementare). **Mandatele de înfățișare și de aducere** aveau scopul „*a pune pe cel chemat înaintea justiției*”, precizându-se că, în orice materie criminală sau corecțională, *Judecătorul de instrucție* dădea inculpatului „mandat de înfățișare”. **Mandatul de depunere** era ordinul de a se aresta de urgență și pentru scurt timp o persoană care nu putea nici a se libera, nici a se aresta după toate formele asigurătoare libertății individuale. Numai *Judecătorul de instrucție* putea emite mandat de depunere, doar pentru 24 ore și numai după audiere. **Mandatul de arestare** avea ca obiect „*închisoarea preventivă*” a unei persoane. *Judecătorul de instrucție* putea emite mandat de arestare în circumstanțe grave și când arestarea este indispensabilă instrucțiunii cauzei sau este reclamată de un interes al siguranței publice.

Arestatul nu putea primi sau adresa **telegrame**, scrisori ori alte comunicații, **fără ca Judecătorul de instrucție să aibă cunoștință de acestea și să-i permită a le primi și /**

sau transmite. Arestatul însă avea întotdeauna facultatea de a trimite scrisori închise Ministrului justiției și magistraților care „*instruiesc afacerea*”.

În prezent, așa cum se cunoaște din practică, în condițiile în care **Judecătorul de drepturi și libertăți** este cel care dispune măsura arestării preventive, persoana arestată trebuie să obțină permisiunea de la procurorul care efectuează / supraveghează urmărirea penală pentru orice tip de activitate, și nu de la Judecătorul de drepturi și libertăți.

Primul capitol se încheie cu o analiză a procedurii pe care o urma judecătorul de instrucție de îndată ce instrucția era terminată, respectiv cu analiza procedurii desfășurate înaintea Curții juraților.

De îndată ce instrucția era terminată, Judecătorul de instrucție comunica procurorului dosarul, care „*va fi dator a adresa rechizițiunile sale*”, în maximum trei zile. Dacă Judecătorul de instrucție era de părere că faptul nu putea fi considerat nici crimă, nici delict, nici contravenție, sau că nu putea fi imputat inculpatului, declara printr-o ordonanță, că „nu exista caz de urmărire”.

Cu privire la procedura desfășurată înaintea **Curții juraților**, dacă fapta era calificată „*crimă*” prin lege și dacă erau prezentate *Camerei de acuzațiune* suficiente probe aduse în contra prevenitului, se dispunea trimiterea acestuia înaintea „Curtei juraților”. Conform art. 258 C.pr.pen. 1864, aveau dreptul de a fi jurați: cei ce puteau proba prin certificate că au absolvit o școală secundară în orice domeniu sau alte studii superioare; cei ce se bucurau de un venit de minim „o sută de galbeni”; foștii profesori sau aflați în activitate la momentul promulgării legii codului de procedură; cei ce exercitau o profesiune liberală, comerțanții și industriașii; funcționarii civili și militari în retragere, care se bucurau de o pensie anuală de minim trei mii de lei; funcționarii publici în activitate. Nimeni nu putea împlini funcția de jurat dacă „*nu avea vârsta de treizeci de ani împliniți, dacă nu se bucura de drepturile politice, civile și de familie*”. Era necesar un număr de 12 jurați pentru a forma „*comisiunea unei ședințe*”.

În Capitolul II sunt analizate instituțiile **Codului de procedură penală „Carol al II-lea” din 17 martie 1936**, introducerea fiind realizată cu un scurt istoric al acestui cod și a modalității în care a ajuns să poarte titlul de „Carol al II-lea”. Acest Cod de procedură a fost promulgat de Carol al II-lea la data de **17 martie 1936**, fiind publicat (din nou) în Monitorul oficial nr. 66 din **19 martie 1936**, intrând în vigoare la 01 ianuarie **1937**. Prin această republicare a căpătat și denumirea de „*Codul Carol al II-lea*”. Astfel, edițiile codului din 1936, publicate după 19 martie 1936, poartă denumirea „*Codul de procedură penală Carol al II-lea din 19 Martie 1936*”. Bineînțeles, cele publicate înainte de 17 martie 1936 nu purtau pe copertă și denumirea „*Carol al II-lea*”.

Apoi, este realizată o descrierea a participanților la proces, precum și a competenței organelor judiciare (judecătorii, tribunale, curțile de apel, Curtea de Casație și

Curțile cu Jurați; Ministerul Public; **Judecătorul de instrucție**). Foarte succint sunt punctate măsurile asigurătorii, având în vedere că judecătorul de instrucție era competent a sechestra, din oficiu sau în urma cererii părții civile, orice avere mobilă care aparținea inculpatului.

Apoi, este descris rolul **Judecătorul de instrucție** pe parcursul **instrucțiunii probatorii**. Aceasta are drept ca scop strângerea probelor și stabilirea existenței sau nu a indiciilor de culpabilitate împotriva infractorului, astfel încât să se impună trimiterea în judecată în fața instanțelor penale competente. Instrucțiunea era de două feluri:

- i. *instrucțiunea sumară* – se efectua direct de către procuror, în cazurile de flagrant delict, și consta în audierea inculpatului și trimiterea în judecată;
- ii. *instrucțiunea propriu-zisă* – cea care să realiza de către Judecătorul de instrucție. Astfel, instrucțiunea avea o mare importanță deoarece venea în ajutorul instanțelor de judecată, în prepararea soluționării procesului.

Apoi, o analiză aprofundată a primele cercetări, urmărirea și instrucția este argumentată datorită măsurilor care puteau fi luate în cadrul acestor etape, dintre care amintim: reținerea învinuiților pentru cercetări; perchiziția domiciliară și corporală; arestarea; transmiterea de către administrațiile publice sau private a telegramelor, scrisorile ș.a. În finalul acestui capitol, Secțiunea 5 descrie în detaliu măsurile preventive ce se puteau aplica în cursul instrucției: arestarea preventivă și liberarea provizorie.

În cuprinsul **Capitolului III** este descrisă evoluția instituțiilor procesuale cu implicații în domeniul drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, astfel cum au fost reglementate prin **Codul de procedură penală din 1969**. Această analiză pornește cu o descrierea a acestor norme procedurale astfel **cum au fost reglementate inițial** și au intrat în vigoare la **01 ianuarie 1969**, fiind studiate măsurile preventive și alte măsuri procesuale, cum ar fi măsurile de siguranță și măsurile asigurătorii.

Măsura „reținerii” putea fi luată de către organul de cercetare penală, iar „obligarea de a nu părăsi localitatea” și „arestarea preventivă” se puteau dispune de **procuror** sau de instanța de judecată.

Cu privire la măsura *arestării preventive*, Codul de procedură penală din 1969 făcea diferență între **învinuit** și **inculpat**. Dacă erau întrunite condițiile prevăzute de lege, procurorul dispunea prin Ordonanță motivată arestarea **învinuitului**, care nu putea depăși 5 zile. Durata arestării preventive a inculpatului putea fi *prelungită* „în caz de necesitate și numai motivat” de către **Procurorul Șef al unității de procuratură** sau de **Procurorul Șef al unității ierarhic superioare**, în cazul când mandatul de arestare era emis chiar de către Procurorul Șef al unității de procuratură. Prelungirea putea fi dispusă *de trei ori*, fiecare prelungire neputând depăși o lună. Prelungirea duratei

arestării se putea dispune de către **instanța de judecată**, numai dacă durata arestării preventive ajungea la **4 luni** (arestarea preventivă inițială de o lună, apoi cele 3 prelungiri dispuse de procurorul șef sau de de procurorul ierarhic). De asemenea, **măsurile de siguranță** puteau fi dispuse de procuror, iar **măsurile asigurătorii** chiar de către organele de cercetare penală. **Perchezițiile** se efectuau numai cu autorizația **procurorului**. Cu titlu de excepție, percheziția domiciliară se putea face și **fără autorizația procurorului** în situația în care persoana al cărei domiciliu urma a fi percheziționat „*consimțea în scris la aceasta*”.

Secțiunea 2 a fost structurată în funcție de modificările esențiale ale dispozițiilor privitoare la îngrădirile aduse drepturilor și libertăților fundamentale, cuprinse de Codul de procedură penală din 1969, fiind analizate – în părți distincte – modificările aduse cu ocazia republicării Codul de procedură penală din 1969 la data de 30 aprilie 1997, respectiv prin Legea nr. 281 din 24 iunie 2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură penală, dar și prin OUG nr. 109 din 24 octombrie 2003 privind modificarea Codului de procedură penală.

Odată cu republicarea codului din **30 aprilie 1997** – reglementarea privind „*prelungirea duratei arestării inculpatului*” (art. 155 C.pr.pen. 1969) a fost modificată astfel încât aceasta nu putea fi dispusă decât de către **instanță**, procurorul fiind în continuare competent să dispună (prin ordonanță) **luarea** măsurii arestării preventive pentru o durată de cel mult 30 de zile.

Cu titlul de noutate absolută, pot fi observate reglementările privind **Liberarea provizorie sub control judiciar** și **Liberarea provizorie pe cauțiune**, care nu au existat în Codul de procedură penală până la data republicării acestuia (**30 aprilie 1997**).

Prin Legea nr. 281 din 24 iunie 2003 s-a stabilit că interceptările și înregistrările pe bandă magnetică sau pe orice alt tip de suport ale unor convorbiri ori comunicări se vor efectua cu **autorizarea motivată a instanței**, la cererea procurorului.

Poate cea mai importantă modificare adusă prin Legea nr. 281/2003) în sensul respectării dreptului la libertate, a fost aceea că – dacă procurorul constata că erau întrunite condițiile prevăzute de lege și considera că era necesară arestarea inculpatului în interesul urmăririi penale, dispunea, prin ordonanță motivată, arestarea preventivă provizorie a inculpatului pe o perioadă care **nu putea depăși 3 zile**.

Dintre hotărârile Curții Europene a Drepturilor Omului care au „contribuit” la această modificare importantă a codului de procedură penală putem aminti cauza **Pantea împotriva României**². Chiar dacă hotărârea Curții Europene a fost pronunțată în **03 iunie 2003**, Legea nr. 281 / 2003 fiind promulgată la data de 24 iunie 2003, este de menționat că reclamantul Alexandru Pantea sesizase Comisia

² CEDO, hotărârea din 03 iunie 2003, cauza Pantea c. României.

Europeană a Drepturilor Omului încă din data de **28 august 1995**. Chiar Guvernul României a admis că legislația română în vigoare la data evenimentelor nu răspundea exigențelor Convenției, întrucât *procurorul*, organ judiciar ce avea competența legală de a dispune măsura arestării preventive pentru 30 de zile, nu oferea garanțiile pe care noțiunea de „magistrat” le implică, în sensul art. 5 parag. 3 din Convenție.

Nu în ultimul rând, sunt arătate aspecte de noutate introduse prin **Legea nr. 356 din 21 iulie 2006** pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, cu implicații asupra următoarelor instituții procesuale: înregistrările audio sau video; percheziția; luarea măsurilor preventive (prin stabilirea clară a cazurilor în care se putea dispune arestarea preventivă a inculpatului), precum și aspecte privind înlocuirea sau revocarea măsurilor preventive; măsurile de siguranță etc.

Este de menționat că – sub spectrul respectării direcțiilor impuse de instanța europeană, precum și de tratatele sau convențiile la care România este parte – Legea nr. 356/2006 nu a adus modificări substanțiale Codului de procedură penală 1969. Putem însă nota procedura **percheziției**, unde Legea nr. 356/2006 a modificat art. 100 alin. (3) astfel încât acesta să fie mult mai precis, stabilind **judcătorul** ca fiind singurul organ competent să dispună percheziția.

Poate cea mai importantă modificare adusă de Legea nr. 356/2006, este cea privind **cazurile în care se putea dispune arestarea preventivă a inculpatului**, unele dintre acestea devenind cazuri „clasice”, fiind apoi preluate și de actualul Cod de procedură penală. Așadar, prin Legea nr. 356/2006, **art. 148** a fost modificat total.

În cadrul **TITLULUI IV**, intitulat „**Organizarea administrativă, funcționarea și compunerea completelor JDL (Judecător de Drepturi și Libertăți)**”, a fost cercetată întreaga legislație aplicabilă în materia organizării judiciare, cât și regulamentele de ordine interioară ale instanțelor judecătorești aprobate de către Consiliul Superior al Magistraturii.

Cu toate acestea, analiza prezentată în lucrare arată că **Legea nr. 303 din 28 iunie 2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor** (republicată) nu conține nici măcar o singură referință la instituția Judecătorului de drepturi și libertăți. În același sens, se mai precizează că **Legea nr. 304 din 28 iunie 2004 privind organizarea judiciară** (republicată) conține doar 3 (trei) referințe cu privire la instituția Judecătorului de drepturi și libertăți, însă acestea nu privesc organizarea administrativă efectivă a rolului și a sarcinilor pe care le are acest judecător în cadrul unei instanțe.

Nu se arată cum se formează completele din care fac parte judecătorii de drepturi și libertăți sau ce judecători pot face parte din aceste complete. Se concluzionează că, nici **Legea nr. 303 / 28 iunie 2004** privind statutul judecătorilor și procurorilor și nici **Legea nr. 304 / 28 iunie 2004** privind organizarea judiciară nu conțin dispoziții privind organizarea efectivă a instituției Judecătorului de drepturi și libertăți la nivelul unei instanțe de judecată.

Cu toate acestea, am apreciat că pot fi aplicate *mutatis mutandis* dispozițiile privind constituirea „**completelor specializate**” și cu privire la completele „**JDL**” (Judecător de Drepturi și Libertăți), chiar dacă aceste complete nu corespund noțiunii de „complet specializat” care are rolul de a judeca într-un anumit domeniu de drept (materie³): litigii comerciale, maritime și fluviale, minori și familie, contencios administrativ etc. Astfel cum se cunoaște, completul „**JDL**” își desfășoară deja activitatea în cadrul secției penale dintr-o instanță. Deci, în sensul legii, completul „**JDL**” nu poate fi considerat complet specializat.

Așadar, cu privire la organizarea administrativă a completelor „Judecător de drepturi și libertăți”, considerăm că pot fi avute în vedere și dispozițiile **art. 19 alin. (3)** din Legea nr. 304/2004 care arată că, la începutul fiecărui an, Colegiul de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție, la propunerea președintelui sau a vicepreședintelui acestei instanțe, poate aproba înființarea de „complete specializate” în cadrul secțiilor Înaltei Curți de Casație și Justiție, în funcție de numărul și natura cauzelor, de volumul de activitate al fiecărei secții, precum și de specializarea judecătorilor și necesitatea valorificării experienței profesionale a acestora.

Apoi, este analizat **Regulamentul de ordine interioară al instanțelor judecătorești** (aprobat prin Hotărârea nr. 1375 din 17 decembrie 2015 emisă de Consiliul Superior al Magistraturii), fiind identificate mai multe proceduri specifice organizării efective a activității Judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul unei instanțe, cum ar fi **excluderea de la repartizarea** cauzelor în procedura de cameră preliminară a completelor care, în calitate de Judecători de drepturi și libertăți, au îndeplinit acte sau măsuri procesuale în cursul urmăririi penale, respectiv **păstrarea unor mape separate cu privire la hotărârile pronunțate în materie penală, în funcție de pronunțarea acestora de către Judecătorul de drepturi și libertăți**, judecătorul de cameră preliminară sau de către instanța de judecată.

³ Potrivit art. 35 alin. (2), respectiv art. 36 alin. (3), din Legea nr. 304/2004, în cadrul curților de apel, respectiv în cadrul tribunalelor, funcționează secții sau, după caz, complete specializate pentru cauze civile, indiferent de obiectul lor sau de calitatea părților, cauze penale, cauze cu minori și de familie, cauze de contencios administrativ și fiscal, cauze privind conflicte de muncă și asigurări sociale, societăți, registrul comerțului, insolvență, concurență neloială sau pentru alte materii, precum și, în raport cu natura și numărul cauzelor, complete specializate pentru cauze maritime și fluviale; a se vedea și I. Neagu, M. Damaschin, *Tratat de procedură penală. Partea generală*, ed. Universul Juridic, București 2014, p. 128 și urm.

Din punct de vedere organizatoric, se arată că **dosarele** având ca obiect cererile, propunerile, plângerile sau contestațiile **date prin lege în competența Judecătorului de drepturi și libertăți** se înregistrează în sistemul ECRIS ca dosare distincte, dar evidențiate în legătură cu dosarul având ca obiect prima cerere, propunere, plângere ori contestație, iar Judecătorul de drepturi și libertăți care soluționează o primă cerere, propunere, plângere sau contestație soluționează, de regulă, și următoarele cereri, propuneri, plângeri ori contestații formulate în cursul urmăririi penale în cadrul aceluiași dosar de urmărire penală. **Astfel se explică numerele de dosare care au aparent același număr, dar terminațiile diferă: „/a1”, „/a2”, „/a3” etc. sau chiar „/a1.1”, „/a1.2”, „/a1.3.” etc.**

De asemenea, mai este analizat și **Regulamentul din 22 septembrie 2005 de ordine interioară al instanțelor judecătorești** (aprobat de Hotărârea nr. 387/2005 a Consiliului Superior al Magistraturii) care a precedat Regulamentul din 17 decembrie 2015 de ordine interioară al instanțelor judecătorești, precum și Regulamentul din 25 septembrie 2004 privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție (republicat).

Acest regulament cuprindea, în Secțiunea II², *„Dispozițiile referitoare la activitatea premergătoare ședinței de judecată și de rezolvare a lucrărilor cu caracter administrativ, desfășurată în procesele penale”*, art. 103⁷ și art. 103⁸ cuprinzând norme exprese cu privire la constituirea și funcționarea completelor de Judecători de drepturi și libertăți. Inexplicabil, aceste dispoziții **nu** au mai fost preluate de actualul Regulament de ordine interioară al instanțelor judecătorești (17 decembrie 2015):

Începând cu **TITLUL V**, teza se concentrează asupra rolului pe care îl are Judecătorul de drepturi și libertăți în cadrul procesului penal, cu implicare directă în ceea ce privește **garantarea și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului**. Astfel, pe parcursul Titlului V este analizată competența Judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul **măsurilor preventive**, în contextul echilibrului fundamental dintre cele două interese protejate de statul de drept: **libertatea persoanei și siguranța societății**.

Capitolul I este dedicat identificării izvoarelor de drept privind competența reglementată de art. 53 lit. a) C.pr.pen. (*„măsurile preventive”*), fiind împărțit în două secțiuni.

Prima secțiune este consacrată atât analizei legii fundamentale a țării noastre, din punctul de vedere al respectării libertății și siguranței persoanei (art. 23 din Constituția României), cât și jurisprudenței Curții Constituționale a României. Astfel, a fost identificată și analizată **Decizia nr. 339/2015** a Curții Constituționale a României, prin care instanța de contencios constituțional a observat că **exigențele**

tratatelor și convențiilor internaționale la care România a aderat cu privire la noțiunea de „magistrat” **sunt pe deplin respectate** de reglementarea din Codul de procedură penală referitoare la Judecătorul de drepturi și libertăți: (i) independența față de executiv și de părți; (ii) magistratul trebuie să asculte personal persoana adusă în fața sa; (iii) competența de a examina circumstanțele care impun sau nu detenția și pe aceea de a se pronunța, pe criterii juridice, cu privire la existența rațiunilor care justifică arestarea, iar, în absența lor, să poată ordona eliberarea persoanei arestate.

Apoi, pe parcursul **Secțiunii 2**, teza prezintă **izvorul convențional**, dar și o analiză a noțiunii de „*magistrat împuternicit prin lege cu exercitarea atribuțiilor judiciare*”, fiind astfel justificat rolul instituției Judecătorului de drepturi și libertăți, deoarece „tribunalul independent și imparțial” înlătură arbitrariul cu privire la punerea în valoare a dreptului fundamental la libertate și siguranță apărat de Convenție și de Constituția României.

Prof. C. Bârsan a arătat în lucrarea sa⁴ că nu s-a înțeles în statele contractante faptul că noțiunea de „magistrat” folosită în Convenție nu este aceeași cu noțiunea de „magistrat” din dreptul intern al statelor respective. Noțiunea de „magistrat” folosită de art. 5 parag. 3 are un anumit sens, propriu convenției, fiind autonomă în sistemul acesteia, apropiindu-se de concepția jurisdicțională de „tribunal independent și imparțial”, prevăzută de art. 6 din Convenție. În ceea ce privește expresia „*judcător sau alt magistrat*”, instanța europeană a decis că interpretarea corectă este aceea de „tribunal” (independent de executiv și de părți).

În **Capitolul II** au fost identificate **garanțiile prevăzute de dreptul național** privind respectarea dreptului la libertate și siguranță, fiind enumerate normele Codului penal român care pedepsesc comportamentul infracțional îndreptat împotriva dreptului la libertate: lipsirea de libertate în mod ilegal (art. 205 C.pen.), hărțuirea (art. 208 C.pen.), traficul de persoane (art. 210 C.pen.), traficul de minori (art. 211 C.pen.), supunerea la muncă forțată sau obligatorie (art. 212 C.pen.), represiunea nedreaptă (art. 283 C.pen.), supunerea la rele tratamente (art. 281 C.pen.), tortura (art. 282 C.pen.) etc.

Capitolul III cuprinde o analiză a evoluției drepturilor procesuale cu privire la organele judiciare naționale competente să dispună cu privire la măsurile preventive (cu referire specială la arestul la domiciliu și arestarea preventivă), pornindu-se de la Codul de procedură penală „Alecsandru Ioan I Cuza” din 1864 (Judecătorul de instrucție), continuând cu Codul de procedură penală „Carol al II-lea” din 1936 (Judecătorul de instrucție, Ministerul Public sau instanțele judecătorești) și finalizată cu Codul de procedură penală din 1969.

⁴ C. Bârsan, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole. Vol. I. Drepturi și libertăți*, ed. C.H. Beck, București 2005, op.cit., p. 348.

De asemenea, sunt punctate și efectele Decretului nr. 187 din 30 aprilie 1949 (privind infracțiunile prin analogie). Art. 3 al acestui decret preciza următoarele: „*Faptele considerate ca periculoase pentru societate pot fi pedepsite și atunci când nu sunt anume prevăzute de lege ca infracțiuni, temeiul și limitele responsabilității determinându-se în acest caz, potrivit dispozițiilor prescrise de lege pentru infracțiunile asemănătoare*”. Acest decret nu a modificat dispozițiile Codului de procedură penală, ci pe cele ale Codului penal, respectiv ale art. 1 ce reglementa principiul legalității. Însă, așa cum se cunoaște, această „infracțiune prin analogie” a avut efecte devastatoare și în ceea ce privește desfășurarea procesului penal, cel puțin sub aspectul probațiunii, respectiv al condamnării unor persoane la închisoare pentru fapte care nu erau prevăzute de Codul penal sau legi penale speciale.

Capitolul IV este dedicat **sistemului european**, fiind analizată incidența Convenției europene a drepturilor omului și a jurisprudenței instanței europene, cu referire la dreptul la libertate și la siguranță recunoscut oricărei persoane. În același sens, sunt prezentate și efectele Declarației Universale a Drepturilor Omului și Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene, ce au drept scop prevenirea lipirii arbitrare de libertate a unei persoane de către autoritățile statului, precum și al limitării duratei privării de libertate. Doctrina a arătat că orice privare de libertate, care nu este „necesară” (nu satisface o nevoie socială imperioasă) și nici „proporțională cu scopul urmărit prin dispunerea acesteia”, reprezintă o măsură ce prezintă un caracter arbitrar, fiind contrară dispozițiilor art. 5 din Convenție⁵.

În cadrul acestui capitol sunt detaliate noțiunile de „drept la libertate și la siguranță” și de „privare de libertate”, fiind analizate și atribuțiile Judecătorului de drepturi și libertăți în acest context. **Dreptul la libertate și la siguranță**, protejat de art. 5 din Convenția europeană, constituie un drept fundamental. Acest drept nu cunoaște nuanțe, în sensul că nu poate exista decât *libertate* sau *lipsire de libertate*. În anumite situații legitime, legale și obiectiv determinate, dreptul la libertate și la siguranță poate cunoaște anumite limitări, iar unii autori consideră că acest drept nu este absolut (așa cum sunt interdicția torturii, sclavia, robia etc.), ci are un caracter relativ. Arestarea unei persoane se va dispune de către **Judecătorul de drepturi și libertăți** numai în conformitate cu normele de fond și de procedură naționale, dacă aceste norme sunt compatibile cu dispozițiile și principiile Convenției. În literatura de specialitate au existat mai multe definiții ale noțiunii de „*privare de libertate*”. S-a considerat, spre exemplu, că aceasta este o măsură dispusă de autorități prin care o persoană este ținută, împotriva voinței sale, pentru o anumită perioadă de timp, într-un spațiu limitat (determinat), respectiv împiedicată să părăsească acel spațiu, prin constrângere sau prin amenințarea cu o constrângere (utilizarea forței dacă nu se conformează)⁶.

⁵ S. Trechsel, *Drepturile omului în procedurile penale*, ed. Universității Oxford, 2006, op.cit., p. 435.

⁶ S. Trechsel, *Drepturile omului în procedurile penale*, ed. Universității Oxford, 2006, op.cit., p. 412.

Cu privire la natura *arestului la domiciliu*, Curtea Constituțională a României a stabilit⁷ că măsura arestului la domiciliu este similară *arestării preventive*, „atât sub aspectul includerii lor în categoria măsurilor preventive, cât și sub aspectul naturii lor privative de libertate, al identității cauzelor și condițiilor în care cele două măsuri pot fi dispuse și al modului similar de dispunere și prelungire a lor”. De asemenea, în ceea ce privește similitudinea celor două măsuri, preventive analizate, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, prin jurisprudența sa, a stabilit că măsura arestului la domiciliu reprezintă o măsură privativă de libertate, în accepțiunea art. 5 din Convenția europeană⁸.

Apoi, **Secțiunea 3** propune cercetarea noțiunii de „**privarea de libertate licită**”, în raport de prevederile art. 5 parag. 1 al Convenției care cuprinde, în mod limitativ, cazurile în care o persoană poate fi privată de libertate în mod legitim.

Teza analizează însă doar cazurile în care **Judecătorul de drepturi și libertăți** este chemat să soluționeze diverse cereri:

Litera b) - **arestarea sau deținerea legală pentru nerespectarea unei hotărâri pronunțate de un tribunal, conform legii, ori în vederea garantării executării unei obligații prevăzute de lege (litera b).**

- acest text al Convenției are în vedere **două situații distincte**: cu referire la *prima situație*, instanța europeană a decis că pot fi ordonate de instanță următoarele măsuri: reținerea unei persoane recalcitrante pentru a i se face o prelevare de biologice; detenția pentru 4 (patru) zile pentru neplata unei amenzi penale; internarea de scurtă durată pentru un examen psihiatric, având în vedere refuzul anterior de executare a dispoziției instanței; în ceea ce privește *a doua situație*, trebuie avute în vedere și dispozițiile Protocolului nr. 4 la Convenție, adoptat la Strasbourg în 16 septembrie 1963, care arată că „*nimeni nu poate fi privat de libertatea sa pentru singurul motiv că nu este în măsură să execute o obligație contractuală*”.

Litera c) - **arestarea sau reținerea unei persoane în vederea aducerii sale în fața autorității judiciare competente, atunci când există motive verosimile de a se bănuși că a săvârșit o infracțiune sau când există motive temeinice ale necesității de a-l împiedica să săvârșească o infracțiune sau să fugă după săvârșirea acesteia (litera c);**

- instanța europeană (și fosta Comisie) au decis că nu se poate face interpretarea parag. 1 lit. c) independent de parag. 3, din aceste texte rezultând cu claritate obligație prezentării persoanei în fața unui *judecător*;

⁷ Decizia nr. 740 din 3 noiembrie 2015 privind excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 222 alin. (10) C.pr.pen., publicată în Monitorul Oficial nr. 927/15 decembrie 2015.

⁸ CEDO, hotărârea din 02 august 2001, cauza Mancini c. Italiei; CEDO, hotărârea din 28 noiembrie 2002, cauza Lavents c. Letoniei; CEDO, hotărârea din 7 noiembrie 2013, cauza Ermakov c. Rusiei.

- **Judecătorul de drepturi și libertăți** este obligat să verifice respectarea condiției existenței unor bănueli legitime, plauzibile („*raisons plausibles / reasonable suspicion*”) și verosimile care să justifice arestarea unei persoane; aceasta constituie o garanție esențială împotriva unei privări arbitrare de libertate. Bănuelile sau suspiciunile rezonabile presupun „*existența unor fapte sau informații de natură a convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut să comită infracțiunea de care este acuzată, în legătură cu care se solicită arestarea*”.
- este însă de precizat faptul că, dat fiind stadiul inițial al cercetărilor efectuate în respectiva cauză, probele sau indiciile temeinice suficiente pentru a se dispune o măsură preventivă nu trebuie să fie de același grad cu cele necesare pentru a formula și justifica o acuzație completă, respectiv o condamnare;
- însă, pentru a se dispune prelungirea, organele de urmărire penală trebuie să prezinte **Judecătorului de drepturi și libertăți** *alte motive* care să legitimeze continuarea privării de libertate. Bineînțeles, și aceste motive suplimentare trebuie să fie plauzibile, pertinente și suficiente, iar organele de urmărire penală au datoria să demonstreze diligența lor în efectuarea cercetărilor pe parcursul urmăririi penale.

Litera d) - **detenția legală a unui minor, hotărâtă pentru educația sa sub supraveghere sau despre detenția sa legală, în vederea aducerii sale în fața autorității competente** (litera d);

- la finalul Capitolului I ce privește „Măsurile preventive” din cadrul Codului de procedură penală, poate fi întâlnită **Secțiunea 8** ce cuprinde dispozițiile speciale privind „Măsurile preventive aplicate minorilor”;
- reținerea și arestarea preventivă pot fi dispuse față de un minor, în mod excepțional, „numai dacă efectele pe care privarea de libertate le-ar avea asupra personalității și dezvoltării acestuia nu sunt disproporționate față de scopul urmărit prin luarea măsurii.

Litera f) - **arestarea sau detenția legală a unei persoane în scopul împiedicării pătrunderii ilegale pe teritoriu sau împotriva căreia se află în curs o procedură de expulzare ori de extrădare** (litera f).

- garanțiile instituite de art. 5 al Convenției au în vedere atât procedura inițială de dispunere a măsurii expulzării ori al extrădării, cât și perioada în care se pune în executare măsura;
- dispozițiile art. 5 parag. 1 **litera f)** din Convenție, spre deosebire de **litera c)**, nu prevăd condiția existenței unor motive verosimile de a se bănuși că persoana în cauză a săvârșit o infracțiune sau condiția existenței unor motive

temeinice ale necesității de a împiedica persoana în cauză să săvârșească o infracțiune.

- așa cum se cunoaște, potrivit art. 53 lit. a) C.pr.pen., Judecătorul de drepturi și libertăți soluționează, *în cursul urmăririi penale*, cererile, propunerile, plângerile, contestațiile sau orice alte sesizări privind măsurile preventive. În egală măsură, **Legea nr. 302 / 2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală**⁹ nu face referire la „Judecătorul de drepturi și libertăți”. Cu toate acestea, chiar dacă nu este o urmărire penală în curs și chiar dacă legea nu face referire la **Judecătorul de drepturi și libertăți**, apreciem că cererile formulate în baza art. 43 și urm. din Legea nr. 302 / 2004 ar trebui înaintate către **Judecătorul de drepturi și libertăți**.
- art. 43 din Legea nr. 302 / 2004 - măsura arestării provizorii în vederea extrădării și continuarea procedurii judiciare de soluționare a cererii de extrădare.

În final, sunt prezentate garanțiile substanțiale prevăzute de art. 5 din Convenție, în ceea ce privește dreptul la libertate și la siguranță:

- **dreptul de a fi informat asupra motivelor arestării** - acest drept are ca scop asigurarea că orice persoană va fi informată cu privire la motivele arestării sale, astfel încât să permită persoanei arestate să conteste temeinicia acelor „bănuieli rezonabile” care există cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către persoana respectivă¹⁰; de asemenea, **Directiva 2012/13/UE din 22 mai 2012** a Parlamentului European și a Consiliului a instituit norme speciale privind **dreptul la informare** al persoanelor suspectate sau acuzate cu privire la drepturile lor în cadrul procedurilor penale; Statele membre trebuie să se asigure că persoanelor suspectate sau acuzate care sunt arestate sau reținute li se furnizează cu promptitudine o *Notă scrisă* privind drepturile.
- **dreptul de a fi adus de îndată înaintea unui judecător** care trebuie să se circumscrie exigențelor de independență și imparțialitate, astfel încât să fie evitate măsurile arbitrare sau nejustificate; pentru ca această persoană să fie adusă în fața judecătorului nu este necesar ca persoana să conteste decizia inițială prin care s-a dispus reținerea sau arestarea, procedura aducerii în fața unui judecător fiind *automată*¹¹
- **dreptul de a introduce recurs în fața unui tribunal**, pentru ca acesta să statueze într-un termen scurt asupra legalității detenției sale și să dispună eliberarea sa dacă detenția este ilegală; Tribunalul chemat să analizeze

⁹ Republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 377 din 31 mai 2011.

¹⁰ CEDO, hotărârea din 13 decembrie 1978, X. c. Germaniei.

¹¹ CEDO, hotărârea din 29 aprilie 1999, cauza Aquilina c. Malta; Comisia EDO, hotărârea din 13 octombrie 1982, cauza McGoff c. Suediei.

legalitatea detenției trebuie să fie independent de executiv și de părțile din cauză¹², trebuie să fie imparțial¹³ și competent, potrivit legii naționale, de a dispună eliberarea persoanei în cauză dacă detenția sa este nelegală¹⁴. Curtea Constituțională a României¹⁵ a arătat că noțiunea de „*tribunal independent și imparțial*” are un caracter autonom, fiind dezvoltată în jurisprudența Curții Europene. Această noțiune trebuie privită în sensul Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale;

- **termenul rezonabil al arestării preventive:** în scopul analizei respectării prevederilor art. 5 parag. 3 din Convenție, la aprecierea duratei totale a privării de libertate vor fi luate în considerare toate perioadele de timp în care o persoană a fost arestată pentru aceeași acuzație; Aprecierea *rezonabilității duratei arestării preventive* se realizează prin analiza temeiurilor relevante și suficiente indicate pentru a justifica privarea, respectiv prelungirea / menținerea privării de libertate, precum și prin analiza „*diligențelor speciale*” depuse de organele competente (în special, parchet) pentru desfășurarea cercetărilor în cauză¹⁶, complexitatea cauzei, numărul persoanelor cercetate, volumul dosarului, implementarea unor măsuri speciale de cercetare penală, necesare în cazurile de crimă organizată¹⁷. Caracterul rezonabil se apreciază de la caz la caz (fapte concrete), starea de detenție fiind justificată dacă există o necesitate reală și de interes public¹⁸.
- **noțiunea de ordine publică** - Preluată după modelul Codului de procedură penală german, această nouă trăsătură legală a pericolului concret pentru ordinea publică, respectiv *caracterul actual*, presupune dovedirea sa la momentul când se dispune asupra cererii procurorului privind luarea sau prelungirea unei măsuri preventive. „*Înlăturarea unei stări*” presupune existența concretă (în prezent) a unei stări care trebuie înlăturată. Deci nu se mai poate discuta despre o situație ipotetică, ci o stare de pericol actuală, care trebuie să existe deja.

Ultimul capitol prezintă dispoziții generale privind măsurile preventive în procesul penal actual, fiind detaliate condițiile generale privind luarea măsurilor preventive,

¹² CEDO, hotărârea din 27 iunie 1968, cauza Neumeister c. Austriei.

¹³ CEDO, hotărârea din 02 martie 1987, cauza Weeks c. Marii Britanii.

¹⁴ CEDO, hotărârea din 26 februarie 1996, cauza Singh c. Marii Britanii; CEDO, hotărârea din 26 septembrie 2002, cauza Benjamin și Wilson c. Marii Britanii.

¹⁵ Decizia nr. 599 din 21 octombrie 2014, publicată în M.Of. nr. 886 din 5 decembrie 2014.

¹⁶ CEDO, hotărârea din 28 octombrie 1998, cauza Assenov c. Bulgariei; CEDO, hotărârea din 27 august 1992, cauza Tomasi c. Franței; CEDO, hotărârea din 31 iulie 2000, cauza Zannouti c. Franței; CEDO, hotărârea din 18 ianuarie 2011, cauza Erimescu c. României.

¹⁷ CEDO, hotărârea din 18 decembrie 1996, cauza Scott c. Spaniei; CEDO, hotărârea din 20 septembrie 2011, cauza Fedorenko c. Rusiei.

¹⁸ CEDO, hotărârea din 2 februarie 2006, cauza Iovchev c. Bulgariei.

modalitatea de alegere a unei măsuri preventive (conform principiilor **proporționalității și necesității**), precum și condițiile de formă ale actului prin care se ia măsura preventivă. Reper în aprecierea gradului de pericol concret al infracțiunii pot fi unele dintre condițiile cuprinse în **art. 318 alin. (1) și (2) C.pr.pen.**, ce reglementează procedura „*Renunțării la urmărirea penală*”.

Fiind păstrată ordinea stabilită de art. 53 C.pr.pen., **TITLUL VI** este dedicat analizei competenței judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul **măsurilor asiguratorii**, fiind stabilit că intervenția Judecătorului de drepturi și libertăți are loc abia la momentul **contestării măsurii** dispuse de procuror, în timpul urmării penale.

Așa cum se cunoaște, respectarea **dreptului de proprietate**, precum și a **dreptului la un proces echitabil**, a obligat legiuitorul să asigure un **control judecătoresc** (oferit de către magistrat independent și imparțial) **eficient și concret** asupra măsurii de indisponibilizare a bunurilor luată în cursul unui proces penal.

Conform **art. 250 alin. (1) C.pr.pen.**, „*împotriva măsurii asiguratorii luate de procuror sau a modului de aducere la îndeplinire a acesteia suspectul ori inculpatul sau orice altă persoană interesată poate face **contestatie**, în termen de 3 zile de la data comunicării ordonanței de luare a măsurii sau de la data aducerii la îndeplinire a acesteia, la **Judecătorul de drepturi și libertăți** de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond*”.

De asemenea, intervenția Judecătorului de drepturi și libertăți are loc și când, în cursul urmării penale, procurorul care a instituit măsura asiguratorie a sechestrului apreciază că este necesară **valorificarea bunurilor mobile sechestrate**, dar proprietarul bunurilor **nu este de acord** sau acordul proprietarului nu există. Astfel, procurorul care a instituit măsura asiguratorie a sechestrului sesizează Judecătorul de drepturi și libertăți cu o propunere motivată de valorificare a bunurilor sechestrate (conform art. 252² C.pr.pen., intitulat „Valorificarea bunurilor mobile sechestrate în cursul urmării penale”).

Dreptul la un proces echitabil poate fi analizat și în legătură cu restrângerea / negarea unor garanții procesuale privind drepturile civile, respectiv dreptul de proprietate privată. Astfel, reglementarea unei căi de atac efective în beneficiul persoanelor al căror drept de proprietate a fost afectat prin măsurile procesuale restrictive dispuse de procuror, reprezintă o exigență pe care organele legiuitoare au datoria să o respecte în vederea protejării și garantării dreptului de proprietate privată. Apoi, pe lângă obligația de a oferi oricărei persoane posibilitatea efectivă de a se adresa unui tribunal (independent și imparțial) pentru apărarea drepturilor și

intereselor sale legitime, legiuitorul trebuie să confere acestei posibilități și acel „caracter echitabil” prin care să ofere plenitudine de exercițiu¹⁹.

Pe parcursul **Capitolului I** au fost prezentate izvoarele de drept privind competența Judecătorului de drepturi și libertăți, reglementată prin dispozițiile art. 53 lit. b) C.pr.pen. („*măsurile asigurătorii*”). În **prima Secțiune** regăsim o analiză a dispozițiilor Constituției României, precum și a jurisprudenței Curții Constituționale a României în ceea ce privește ingerințele generate prin dispunerea sechestrului în procesul penal asupra bunurilor mobile și imobile ale suspectului, inculpatului, persoanei responsabile civilmente ori ale altor persoane. În conținutul dreptului protejat de art. 44 din Constituția României cuprindem atât dreptul persoanei fizice de a dobândi o proprietate, de a se folosi și de a dispune liber în legătură cu proprietatea sa, cât și dreptul de a putea transmite dreptul său altuia.

În cea de-a **doua Secțiune**, regăsim atât cercetarea **izvoarelor convenționale**, respectiv **Primul Protocol** Adițional la Convenția Europeană a Drepturilor Omului, **Carta** Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene și **Directiva nr. 42/2014** a Parlamentului european și a Consiliului privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană, cât și a **izvoarelor internaționale: Declarația** Universală a Drepturilor Omului, **Convenția** internațională privind eliminarea tuturor formelor de discriminare rasială, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice etc.

În **Capitolul II** sunt identificate garanțiile prevăzute de dreptul național privind respectarea dreptului de proprietate, fiind enumerate normele Codului penal român care pedepsesc comportamentul infracțional ce aduce atingere dreptului de proprietate, respectiv **infracțiunile contra patrimoniului**: furtul calificat, tâlhăria și tâlhăria calificată, abuzul de încredere, distrugerea, tulburarea de posesie etc.

Capitolul III se concentrează asupra evoluției drepturilor procesuale cu privire la organele judiciare naționale competente să dispună cu privire la măsurile asigurătorii în procesul penal:

- Secțiunea I fiind dedicată Codului de procedură penală „**Carol al II-lea**” din **1936 - Judecătorul de instrucție** putea sechestra din oficiu sau în urma cererii părții civile („*pe a ei răspundere*”), orice avere mobilă care aparține neîndoielnic inculpatului, în orice mâini s-ar fi găsit, dar numai până la concurența quantumului probabil al daunei. Sechestrul provizoriu se putea aplica, în condițiile de mai sus, și de către **ofițerii de poliție judiciară** în timpul primelor cercetări, aceasta însă numai cu **autorizarea parchetului**. Codul arăta că „*în caz de sustracțiune sau de delapidare din averea Statului, aplicarea sechestrului provizoriu era obligatorie*”.

¹⁹ B.S. Guțan, *Protecția europeană a drepturilor omului*. Editia 4, ed. C.H. Beck, București 2011, p. 219 și urm.

- Secțiunea a II-a Codului de procedură penală din 1969 - măsurile asigurătorii se luau în cursul procesului penal de către organul de urmărire penală sau de către instanța de judecată.

În cadrul **Capitolului IV** este analizat **sistemul european**, fiind descrisă incidența **Convenției europene** a drepturilor omului și a **altor instrumente** legislative europene, cu referire la protecția dreptului de proprietate. Secțiunea 1 este dedicată Convenției europene a drepturilor omului și Primul Protocol adițional, fiind oferită o interpretare a conținutului Articolului 1 din Protocol, respectiv o identificare a domeniului de aplicare a acestor norme care instituite un control internațional cu privire la modul în care autoritățile naționale ale statelor semnatare asigură respectarea exercițiului dreptului de proprietate.

Începând cu hotărârea pronunțată în cauza **Sporrong și Lönnroth c. Suediei**²⁰, instanța europeană a precizat că art. 1 din Protocolul adițional nr. 1 conține trei norme distincte²¹:

- (i) *prima regulă*, care prezintă un caracter general (regăsită în în prima frază a primului paragraf), enunță **principiul general al necesității respectării proprietății**, astfel încât oamenii să se poată bucura liniștiți de acest drept;
- (ii) *a doua regulă* (menționată în a doua frază a primului paragraf) are în vedere **posibilitatea privării de dreptul de proprietate** și o supune anumitor condiții;
- (iii) *a treia regulă* (consemnată în al doilea paragraf) recunoaște Statelor competența de a controla și de a **reglementa modul de folosință a bunurilor** ce formează obiectul dreptului de proprietate, în conformitate cu interesul general.

De asemenea, regăsim analiza noțiunilor de „bunuri” și de „privare de proprietate”, precum și o identificare a drepturilor asupra „bunurilor”, în sensul aceluiași art. 1 din Protocolul nr. 1. Noțiunea de „**bunuri**” (franceză: „*biens*”; engleză: „*possessions*”) din art. 1 al Protocolului Adițional nr. 1 cuprinde atât bunurile mobile, cât și bunurile imobile, având o semnificație autonomă și nu se limitează numai la proprietatea unor bunuri corporale (lucruri), fiind considerate bunuri și orice alte „*ansambluri de drepturi și interese ale unei persoane*”, ce pot constitui active²² (interpretarea extensivă este permisă)²³.

²⁰ CEDO, hotărârea din 23 Septembrie 1982, cauza Sporrong și Lönnroth c. Suediei; a se vedea și CEDO, hotărârea din 9 decembrie 1994, cauza Sfintele mănăstiri c. Greciei; CEDO, hotărârea din 15 martie 1999, cauza Iatridis c. Greciei; CEDO, hotărârea din 21 februarie 1986, cauza James și alții c. Regatul Unit al Marii Britanii.

²¹ J.-F. Renucci, *Tratat de Drept european al drepturilor omului*, ed. Hamangiu 2009, p. 556 și urm.

²² CEDO, hotărârea din 23 februarie 1995, cauza *Gasus Dossier-und Fordertechnik GmbH c. Regatul Țărilor de Jos*; CEDO, hotărârea din 30 Noiembrie 2004, cauza Oneryildiz c. Turciei.

²³ J.-F. Renucci, *Tratat de Drept european al drepturilor omului*, ed. Hamangiu 2009, p. 560 și urm.

Finalul acestui capitol se concentrează asupra reglementării folosinței bunurilor și asupra restrângerilor (legale) de proprietate, fiind detaliat rolul Judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul acestor proceduri.

Secțiunea 2 prezintă o analiză a **Legii nr. 318/2015 pentru înființarea, organizarea și funcționarea Agenției Naționale de Administrare a Bunurilor Indisponibilizate**, iar Secțiunea 3 analiza **Directivei nr. 42/2014 a Parlamentului european și a Consiliului privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană**, implicațiile acestora în cadrul unui proces penal, cu privire la măsurile asigurătorii, fiind mai mult decât evidente.

TITLUL VII continua analiza competenței Judecătorului de drepturi și libertăți însă, de această dată, are ca obiect **măsurile de siguranță cu caracter medical**, având în vedere că aceste măsuri prezintă și caracterul coercitiv al mijloacelor de constrângere, necesitând (în anumite cazuri) și impunerea unor privațiuni sau restricțiuni.

Astfel, este prezentată competența Judecătorului de drepturi și libertăți privind măsurile de siguranță cu caracter provizoriu, cu referire directă la aplicarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical, respectiv **obligarea provizorie la tratament medical (art. 245 și urm. C.pr.pen.) și internarea medicală provizorie (art. 247 C.pr.pen.)**.

Intervenția Judecătorului de drepturi și libertăți este justificată prin faptul că internarea medicală provizorie poate fi considerată cea mai gravă măsură preventivă care poate fi dispusă împotriva unei persoane. Teza arată că, în primul rând, se aduce atingere **dreptului la libertate**, prin faptul că are loc **internarea forțată a suspectului** sau inculpatului. În al doilea rând, suspectul sau inculpatul **este obligat** (deci, o nouă „forțare”) **să urmeze un tratament medical**, fiind vorba despre „internare medicală nevoluntară”.

Astfel, **Judecătorul de drepturi și libertăți** are datoria să motiveze în detaliu și să justifice în fața oricărei critici o asemenea măsură gravă. Spre exemplu, prin hotărârea **Payer c. Elveției**²⁴, Comisia europeană a decis că internarea unei persoane într-un anumit centru special de educare, cu interdicția de a ieși din acel centru reprezintă „*privoare de libertate*”.

Capitolul I este dedicat identificării izvoarelor de drept privind competența reglementată de art. 53 lit. c) C.pr.pen. („*măsurile de siguranță cu caracter provizoriu*”), fiind împărțit în două secțiuni. **Prima secțiune** este consacrată analizei legii

²⁴ CEDO, hotărârea din 13 decembrie 1977, cauza Payer c. Elveției.

fundamentale a țării noastre, prin raportare la Libertatea individuală și siguranța persoanei (art. 23), respectiv la Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică (art. 22). În cadrul **Secțiunii 2** este analizat izvorul convențional (european) și internațional, pornindu-se de la **Legea privind infractorii alienați mintal** („*The Criminal Lunatics Act 1800*” (Marea Britanie), acesta fiind primul act prin care a fost reglementată măsura „internării medicale provizorii”. Apoi, pe lângă Convenția Europeană a Drepturilor Omului, sunt analizate și dispozițiile altor tratate internaționale, cum ar fi: Declarația Universală a Drepturilor Omului; Declarația asupra protecției tuturor persoanelor împotriva torturii și altor pedepse sau tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; Convenția împotriva torturii și altor pedepse ori tratamente cu cruzime, inumane sau degradante; Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene; Carta Africană a drepturilor omului și popoarelor etc.

În **Capitolul II** este cercetată incidența dispozițiilor **art. 5 paragraf. (1) lit. e)** al Convenției europene a drepturilor omului cu referire la competența Judecătorului de drepturi și libertăți de a dispune aplicarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical: obligarea provizorie la tratament medical și internarea medicală provizorie a suspectului sau inculpatului. Așa cum arată art. 5 paragraf. 1 lit. e) din Convenție, nicio persoană nu poate fi lipsită de libertatea sa „*decât dacă este vorba despre detenția legală a unei persoane susceptibile să transmită o boală contagioasă, a unui alienat, a unui alcoolic, a unui toxicoman sau a unui vagabond*”. În acest sens, sunt analizate atât dispozițiile Convenției, cât și jurisprudența Curții europene a drepturilor omului.

Apoi, **Capitolul III** este dedicat analizei incidenței dispozițiilor **art. 3 al Convenției** europene a drepturilor omului, cu referire la competența Judecătorului de drepturi și libertăți de a dispune aplicarea provizorie a măsurilor de siguranță cu caracter medical.

Statele sunt obligate²⁵ să ia toate măsurile de natură să împiedice supunerea persoanelor la tortură sau la tratamente inumane sau degradante. Responsabilitatea statului va fi angajată atunci când nu s-au luat măsurile rezonabile pentru a împiedica riscul producerii unor tratamente degradante, pe care autoritățile în cunoștea sau ar fi trebuit să îl cunoască²⁶.

Sub acest aspect, teza demonstrează că măsura internării medicale provizorii, pe lângă internarea forțată (nevoluntară), implică și obligarea (forțarea) unei persoane de a urma un anumit tratament, împotriva voinței sale. Astfel, se arată că, din

²⁵ R. Chiriță, *Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentarii și Explicații, Ediția 2*, ed. CH Beck, 2008, op.cit., p. 105.

²⁶ CEDO, cauza Osman C. Regatul Unit, hotărârea din 23 septembrie 1998; CEDO, cauza McGlinchey ș.a. c. Regatul Unit, hotărârea din 29 aprilie 2003.

punctul de vedere al persoanei respective, internarea medicală forțată, urmată de tratamentul respectiv (forțat), pot constitui veritabile acte de „tratament degradant”.

În doctrină²⁷, *tratamentele degradante* au fost considerate ca fiind o umilire grosieră a unei persoane, care poate fi obligată să acționeze împotriva voinței sau conștiinței sale. Or, așa cum precizăm, internarea medicală forțată a unei persoane poate fi considerată o umilire grosieră, dacă nu se realizează în condițiile legale, mai ales atunci când persoana respectivă refuză (se opune) în mod violent internarea²⁸.

În **Capitolul IV** sunt identificate **garanțiile prevăzute de dreptul național privind luarea măsurilor de siguranță cu caracter medical**, fiind enumerate atât dispoziții procesual penale (principiul respectării demnității umane), cât și dispoziții legale aplicabile în această materie (**Legea nr. 487 din 11 iulie 2002** a sănătății mintale și a protecției persoanelor cu tulburări psihice), respectiv **Norma din 15 aprilie 2016 de aplicare a Legii sănătății mintale** și a protecției persoanelor cu tulburări psihice nr. 487/2002.

Capitolul V este dedicat unei analize istorice privind organele judiciare naționale competente să dispună cu privire la măsurile de siguranță cu caracter medical, fiind observat că primul cod de procedură penală din România care a cuprins mențiuni cu privire la acest tip de măsuri a fost cel promulgat de **Carol al II-lea** la data de 17 martie 1936. De asemenea, sunt analizate și dispozițiile Codului de procedură penală 1969, precum și modificările succesive ale acestuia cu referire la măsurile de siguranță cu caracter medical (Legea nr. 281/2003 și Legea nr. 356/2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală).

Pe parcursul **Capitolului VI** regăsim mai multe discuții privind durata măsurii internării medicale provizorii, fiind observat că **actualul cod nu mai prevede un anumit termen maxim referitor la durata măsurii internării medicale provizorii**. Există, în acest sens, o comparație cu **Codul de procedură penală anterior** care, prin dispozițiile art. 162 alin. (1), arăta că, în cursul urmăririi penale, măsura de siguranță poate fi dispusă pe o durată ce **nu poate depăși 180 de zile**, limită temporală comună cu arestarea preventivă.

Ultimul capitol prezintă dispozițiile generale și rolul Judecătorului de drepturi și libertăți privind luarea măsurilor de siguranță cu caracter medical în procesul penal actual, fiind împărțit în două secțiuni: obligarea provizorie la tratament medical și internarea medicală provizorie.

²⁷ J.-F. Renucci, *Tratat de drept european al drepturilor omului*, ed. Hamangiu 2009, op.cit., p. 120.

²⁸ A.M. Apetrei, *Drepturile omului în Uniunea Europeană*, ed. Lumen 2010, p. 88.

În cadrul **TITLULUI VIII**, teza își propune să analizeze competența Judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul **încuviințării perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori în cadrul altor procedee probatorii potrivit legii**.

S-a observat că dispozițiile **art. 53 C.pr.pen. conferă o anumită grupare (asociere)** a unor instituții, în principal datorită faptului că aceste metode de supraveghere sau cercetare fac parte din materia probațiunii în procesul penal, iar în secundar deoarece **vizează aceleași drepturi și libertăți fundamentale ale omului**. De asemenea, a fost justificată implicarea Judecătorului de drepturi și libertăți în dispunerea acestor procedee probatorii, scopul fiind evitarea oricăror imixțiuni arbitrare, a oricărei ingerințe intempestive a organelor statului în viața privată și de familie a unei persoane, precum și în ceea ce privește domiciliul și corespondența.

În **Capitolul I** sunt prezentate izvoarele de drept privind competența Judecătorului de drepturi și libertăți, reglementată prin dispozițiile art. 53 lit. e) C.pr.pen. („*încuviințarea perchezițiilor, a folosirii metodelor și tehnicilor speciale de supraveghere sau cercetare ori a altor procedee probatorii potrivit legii*”), fiind analizate atât dispozițiile Constituției României, cât și cele ale Convenției europene a drepturilor omului sau ale Cartei Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene. Conform **art. 8 al Convenției europene** a drepturilor omului, „*orice persoană are dreptul la respectarea vieții sale private și de familie, a domiciliului său și a corespondenței sale*”. Se poate considera, de asemenea, și că dispozițiile **art. 10 CEDO** („*Libertatea de exprimare*”) protejează dreptul la viață privată al individului, acestea garantând protecția secretului corespondenței, protejarea reputației unei persoane și împiedicarea divulgării informațiilor confidențiale. Astfel, textul convențional precizează că orice persoană are dreptul la libertate de exprimare. Acest drept include libertatea de opinie și libertatea de a primi sau **a comunica informații ori idei fără amestecul autorităților publice** și fără a ține seama de frontiere. Prezentul articol nu împiedică Statele să supună societățile de radiodifuziune, cinematografie sau televiziune unui regim de autorizare²⁹.

Pe parcursul **Capitolului II** sunt identificate garanțiile prevăzute de dreptul național privind respectarea dreptului la viață privată, fiind enumerate, în primul rând, normele Codului penal român care pedepsesc comportamentul infracțional ce aduce atingere dreptului la viață privată. Dintre acestea, enumerăm infracțiunile de **violare de domiciliu și violare a sediului profesional**, infracțiunea de **violare a vieții private**, **divulgarea secretului profesional**, **violarea secretului corespondenței**, **divulgarea informațiilor secrete de stat**, **divulgarea informațiilor secrete de serviciu sau nepublice** etc.

Capitolul III cuprinde o scurtă analiză istorică privind organele judiciare naționale competente să dispună cu privire la percheziții, folosirea metodelor speciale de

²⁹ I. Lokies, *La protection penale de la vie privée*, ed. Presses Universitaires d'Aix-Marseille, 1999, p. 55.

supraveghere sau a altor procedee probatorii care aduc atingere dreptului la viață privată, cercetarea pornind de la Codul de procedură penală „Alecsandru Ioan I Cuza” din 1864.

Capitolul IV este dedicat **sistemului european**, fiind observată incidența Convenției europene a drepturilor omului și a jurisprudenței instanței europene în materia probațiunii, cu implicare directă în dispunerea de către Judecătorul de drepturi și libertăți a perchezițiilor, metodelor speciale de supraveghere sau a altor procedee probatorii care aduc atingere dreptului la viață privată.

Astfel, într-o primă etapă este analizată noțiunea de „**viață privată**” (ce cuprinde atât integritatea fizică și morală a persoanei³⁰, cât și sfera intimă a vieții individului), pentru ca apoi să fie abordată și noțiunea de „**domiciliu**”, în sensul art. 8 din Convenția europeană, stabilindu-se că aceasta reprezintă atât locuința principală, cât și orice reședință secundară, precum și locul (biroul, sediul) unde o persoană fizică sau juridică își desfășoară activitatea profesională sau comercială („viață privată comercială”). Nu în ultimul rând, cu referirea la dreptul la viață privată și rolul Judecătorului de drepturi și libertăți, teza prezintă și o analiză a noțiunii de „**inviolabilitate a corespondenței**”, componentă a dreptului la „viață privată”.

Secțiunea 4 a acestui capitol descrie limitările drepturilor garantate de art. 8 din Convenție, fiind notate ingerințele (permise) ale autorităților statale. De asemenea sunt expuse în mod amănunțit condițiile în care aceste ingerințe pot surveni: (i) să fie prevăzute de lege care trebuie să cunoască o anumită publicitate și previzibilitate; (ii) să urmărească un scop legitim; (iii) să apară ca necesare într-o societate democratică.

În **ultima Secțiune**, teza identifică și analizează jurisprudența CEDO care a condus la desemnarea Judecătorului de drepturi și libertăți ca unic organ judiciar competent să dispună asupra procedeelelor probatorii care aduc atingere dreptului la viață privată, dintre care amintim: cauza **Vasilescu c. României**, cauza **Pantea c. României**, cauza **Dumitru Popescu c. României** (cu unanimitate de voturi, Curtea europeană a hotărât că dispunerea de către procuror a unor măsuri de supraveghere tehnică încalcă prevederile art. 8 CEDO, apreciind că reclamantul **Dumitru Popescu** nu a beneficiat de „gradul minim de protecție contra arbitrariului impus de principiul preeminenței dreptului într-o societate democratică”).

Capitolul V prezintă sistemul nord-american și incidența Convenției americane referitoare la drepturile omului și a jurisprudenței instanțelor Statelor Unite ale Americii, demonstrându-se că noțiunea de „viață privată”, în concepția doctrinei nord-americane, reprezintă dreptul la intimitate, ca derivat al principiului minimeii intervenții impus statului sub denumirea de „*the right to be let alone*”.

³⁰ CEDO, hotărârea din 16 iunie 2005, cauza Storck c. Germaniei.

Titlul final al acestei teze este dedicat analizei competența Judecătorului de drepturi și libertăți în cadrul altor situații expres prevăzute de lege, prin aceasta înțelegându-se situațiile prevăzute de art. 53 C.pr.pen. prin următoarele alineate: d) actele procurorului, în cazurile expres prevăzute de lege; f) procedura audierii anticipate; g) alte situații expres prevăzute de lege.

Capitolul I cuprinde cercetarea realizată în materia **expertizei medico-legală psihiatrică**, acest tip de expertiză reprezentând o specie a expertizei medico-legale. Astfel cum se cunoaște, cu ajutorul acestui mijloc de probă se stabilește discernământul unei persoane sau starea psihică în momentul săvârșirii faptei, în contextul oferit de art. 184 C.pr.pen. Însă, în cazurile în care suspectul sau inculpatul refuză – în cursul urmăririi penale – efectuarea expertizei ori nu se prezintă în vederea examinării la comisia medico-legală psihiatrică, organul de cercetare penală sesizează procurorul sau Judecătorul de drepturi și libertăți în vederea emiterii unui mandat de aducere în scopul prezentării la comisia medico-legală psihiatrică. De asemenea, dacă este necesară o examinare complexă, ce necesită internarea medicală a suspectului sau a inculpatului într-o instituție sanitară de specialitate, iar acesta refuză internarea, procurorul poate cere Judecătorului de drepturi și libertăți luarea măsurii internării nevoluntare, pentru maximum 30 de zile, în vederea efectuării expertizei psihiatrice.

Capitolul II prezintă procedura **emiterii mandatului de aducere**, acesta fiind un ordin dat de procuror sau judecător, adresat organelor de cercetare penală ale poliției judiciare sau organelor de ordine publică de a aduce în fața procurorului ori a instanței de judecată emitente o anumită persoană. Însă, în cursul urmăririi penale, atunci când este necesară **pătrunderea fără consimțământ într-un domiciliu sau sediu**, mandatul de aducere poate fi dispus, la cererea motivată a procurorului, numai de către Judecătorul de drepturi și libertăți. De asemenea, este analizată și incidența celor hotărâte de instanța europeană prin hotărârea Rupa c. României (16 decembrie 2008).

În Capitolul III regăsim **analiza procedurii emiterii mandatului european de arestare**, cu referire la Legea nr. 302/2004 privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, stabilindu-se că, în faza de urmărire penală, este competent să emită acest mandat Judecătorul de drepturi și libertăți desemnat de președintele instanței căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond, din oficiu sau la sesizarea procurorului care efectuează sau supraveghează urmărirea penală a persoanei solicitate.

Capitolul IV, dedicat procedurii **examinării fizice** (examinarea externă și internă a corpului acesteia; prelevarea de probe biologice), este împărțit în două secțiuni. În prima parte, teza analizează reglementarea națională și rolul pe care îl are Judecătorul de drepturi și libertăți atunci când acest procedeu probatoriu este

necesar, dar lipsește consimțământul scris al persoanei în cauză. Secțiunea 2 prezintă incidența dispozițiilor art. 3 din Convenția Europeană și a jurisprudenței instanței europene, având în vedere că garanțiile stabilite de art. 3 reprezintă dreptul unei persoane de a nu suferi un tratament contrar demnității omului, ceea ce este un atribut inalienabil al ființei umane, bazat pe valori comune tuturor patrimoniilor culturale și sistemelor sociale. Totodată, în raport de acest procedeu probatoriu, este analizat și dreptul de a nu se autoincrimina al unei persoane suspecte sau acuzate de săvârșirea unei fapte.

În cadrul Capitolului V, teza prezintă **procedura audierii anticipate** (art. 308 C.pr.pen.), prin raportare la competența Judecătorului de drepturi și libertăți și rolul pe care îl are în cadrul acestei instituții procesuale.

Capitolul VI se referă la **contestația privind durata procesului penal**, analizată în contextul dreptului la un proces echitabil, respectiv a deciziilor și recomandărilor Comitetului Miniștrilor al Consiliului European în scopul contracarării duratei excesive a procedurilor. Astfel, pentru cauzele aflate în cursul urmăririi penale, contestația poate fi introdusă după cel puțin un an de la începerea urmăririi penale, fiind competent să o soluționeze Judecătorul de drepturi și libertăți de la instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în primă instanță.

Capitolul VII analizează succint **procedura dării în urmărire**, raportat la faptul că, în vederea identificării, căutării, localizării și prinderii persoanelor (date în urmărire) pot fi efectuate o serie de activități care au făcut deja obiectul cercetării în prezenta teză, din perspectiva îngădirii drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, precum și a competenței judecătorului de drepturi și libertăți în aceste materii (supravegherea tehnică; percheziția; reținerea, predarea și percheziționarea corespondenței și a obiectelor etc.).

Ultimul capitol al acestei teze (intitulat „**Recuzarea procurorului în procedurile desfășurate înaintea Judecătorului de drepturi și libertăți**”) abordează o temă care nu este reglementată *expressis verbis* de Codul de procedură penală. Decizia Curții Constituționale nr. 625 din 26 octombrie 2016 a condus la modificarea dispozițiilor art. 70 C.pr.pen., în sensul că – în procedurile desfășurate înaintea Judecătorului de drepturi și libertăți – asupra recuzării procurorului de ședință nu se poate pronunța decât Judecătorul de drepturi și libertăți respectiv.